

**ASPECTE PRIVITOARE LA EDUCAȚIE, MORALĂ ȘI FAMILIE ÎN
PAGINILE REVISTEI *RENAȘTEREA* DE LA CLUJ DIN ANUL 1928**
**Aspects about Education, Morals and Family in *Renașterea* Magazine from
Cluj, in the Year 1928**

**PhD. Candidate Mihai-Octavian Groza, PhD. Candidate Iuliu-Marius
Morariu**
"Babeș-Bolyai" University, Cluj-Napoca

Abstract: *In this research, the authors are investigating the way how, problems of Christian morals, but also problems of family morals, are emphasised in "Renașterea" review, the publication edited by the Romanian Orthodox Diocese of Vad, Feleac and Cluj (in 1928). Studying that they discover questions as the alcoholism, which are a problem for the Orthodox society of those times, but also the solutions proposed by the priests, bishops and theologians to it (better catechisation, using of the Holy Scripture and printing a cheaper version of it, a better education received into the family and s. o.). Also, they present the most important articles that speak about the Christian morals, and especially about the moral of the family in this year, and are highlighting their main aspects. The articles shows both the importance of moral topics for the authors of the aforementioned review, but also the way how, talking about theology, the editors of it are proposing solutions of some problems and are offering possibilities to stop some bad compartments that makes the Orthodox Christians to develop a moral vulnerability.*

Keywords: *alcoholism, family education, Orthodox Church, priests, Moral Theology.*

În peisajul publicistic al Clujului interbelic, revista "*Renașterea*", organul oficial al Episcopiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului și Clujului, a jucat un rol important. De altfel, în acest spațiu, alături de "*Viața Ilustrată*", concepută de către viitorul ierarh, Nicolae Colan, în paginile căreia se vor regăsi însă cu precădere lucrări de literatură,¹ critică literară sau recenzii,² aceasta a fost singura revistă ortodoxă.

Concepută ca o revistă bisericească ce urma să găzduiască între altele, cuvintele și mesajele ierarhului și ale anumitor preoți cu prilejul marilor sărbători, sau să vorbească cu privire la chestiuni bisericești, ea va conține, totuși, anumite cercetări de istorie bisericească, filosofie, cronici și prezentări de carte, meditații teologice, polemici, sau analize de sectologie.

Alături de acestea se vor regăsi, de asemenea, și articole privitoare la morală, familie sau educație. Unele dintre ele vor fi centrate exclusiv pe tematică, în timp ce altele vor face referiri tangențiale la aceasta. Astfel, de exemplu, în amplul studiu, segmentat pe întinsul mai multor numere, ce poartă semnătura părintelui Liviu Galaction Munteanu, intitulat "*Caritatea în cadrele misiunii pastorale*",³ autorul va vorbi

¹ Precum: Gheorghe Noveanu, "Tablou", în *Viața Ilustrată*, III (1936), nr. p. 10; Gheorghe Noveanu, "Toamna", în *Viața Ilustrată*, III (1936), nr. 5, p. 10; Gheorghe Noveanu, "Dimineață", în *Viața Ilustrată*, III (1936), nr. p. 2.

² Semnate de Gheorghe Noveanu, Liviu Galaction Munteanu sau Florea Mureșanu.

³ Liviu Galaction Muntean, "Caritatea în cadrele misiunii pastorale", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 1, p. 4-5; Liviu Galaction Muntean, "Caritatea în cadrele misiunii pastorale", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 2, 1928, p. 5-6; Liviu Galaction Muntean, "Caritatea în cadrele misiunii pastorale (urmare a V-a, fine)", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 3, p. 3-5.

despre familie și elementele care contribuie la destabilizarea ei, dar și despre dimensiunea morală a actului caritabil, fiind completat, ulterior, de către părintele Ioan Vască în cadrul materialului intitulat "*Mila creștinească*".⁴ Același autor va face referire la subiectul în cauză și în cadrul materialului intitulat "*Puterea credinței*",⁵ în vreme ce, principesa Ileana, în cuvântul rostit la pomul de Crăciun al ucenicilor din București,⁶ sau părintele Gala Galaction, în articolul intitulat "*Iordanul*",⁷ vor vorbi și ei despre importanța familiei și dimensiunea ei morală.

Un material cu vâdită aplecare înspre partea morală și înspre teologia școlară de acest fel, poartă, de asemenea, semnătura părintelui bârgăuan Ioan Vască, ce va deveni ulterior rectorul Academiei Teologice de la Cluj. Intitulat "*Comorile de pe pământ și comorile din cer*",⁸ el reprezintă, de fapt, o predică (căci, trebuie specificat faptul că părintele Vască era specialist în teologia omiletică),⁹ în care autorul vorbește despre importanța vieții morale, a milosteniei și despre necesitatea prioritizării iubirii de cele spirituale, în detrimentul celor materiale.

Alte materiale din paginile revistei au în vedere modul în care pot interfera cele două noțiuni, respectiv morala și familia în cadrul didactico-pedagogic,¹⁰ sau contribuția familiei la însușirea unor elemente de morală și a unor comportamente creștine genuine. Mai sus pomenitul părinte este un adevărat "*campion*" în acest domeniu. El arată, într-un material publicat în data de 29 ianuarie a anului 1928,¹¹ cum mersul la biserică este un comportament ce trebuie dezvoltat în familie și încurajat de aceasta, dar în același timp, insistă asupra reciprocității beneficiilor lui. Astfel, spune că dacă tânărul va învăța de acasă să meargă la biserică, și acolo va reuși să dobândească deprinderi care-i vor fi utile și în familie, și care vor contribui la crearea aici a unei frumoase atmosfere, în care se va cultiva pacea și armonia. Ea este doar una dintre acțiunile de acest fel desfășurate de el, unele dintre acestea fiind chiar mediatizate fie de către Societatea Femeilor Ortodoxe Române, fie de alte instituții similare.¹² De altfel, această instituție va avea pe tot parcursul acestui

⁴ Ioan Vască, "*Mila creștinească*", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 7, p. 3-4.

⁵ Ioan Vască, "*Puterea credinței*", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 4, p. 3-4.

⁶ Principesa Ileana "*Cuvântul Princesesei Ileana la Pomul de Crăciun al ucenicilor din București*", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 3, p. 6.

⁷ Gala Galaction, "*Iordanul*", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 2, p. 2-4.

⁸ Ioan Vască, "*Comorile de pe pământ și comorile din cer...*", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 8, p. 2-3.

⁹ Din păcate, dintre operele lui s-au mai păstrat în biblioteca universității clujene, doar: Ioan Vască, *Academia Teologică Ortodoxă Română Cluj-zece ani în slujba bisericii și neamului*, Cluj, Tipografia Ardealul, 1934. Știm, însă, că, alături de aceasta, a mai publicat și: I. Tarnavchi, O. Soroccean, Ioan Vască, *Predici la toate duminicile și sărbătorile anului bisericesc*, volum I-V, Cernăuți, 1925-1935; Ioan Vască, *O călătorie istorică*, București, 1946 (în care descrie vizita delegației ruse conduse de Patriarhul Nicodim la București, la care a luat și el parte). Cf. Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, București, Editura Univers Enciclopedic, 1996, p. 471-472; Alexandru Moraru, *Învățământul teologic universitar ortodox român din Cluj-Napoca-schiță istorică*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2009, p. 33; Alexandru Moraru, *Învățământul Teologic Universitar Ortodox din Cluj (1924-1952)*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 1996, p. 184-185.

¹⁰ Un exemplu, în acest sens, este lucrarea: V. Petrașcu, "*Cum și când se va forma o tagmă aleasă de cântăreți bisericești*", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 4, p. 1-2.

¹¹ Ioan Vască, "*Umblarea la biserică*", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 5, 1928, p. 4-5.

¹² A se vedea, de exemplu: ***, "*Educația vremii*", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 5, 1928, p. 6.

an, o activitate amplă, în care se va concentra asupra problemelor de morală familială, educație sau altele asemănătoare, aducând o contribuție aparte.¹³

Tot în sfera teologiei morale și a relației familiei cu aceasta se înscriu și materialele în cadrul cărora se discută despre școala de cântăreți bisericești a eparhiei și rolul ei formator.¹⁴ Alte articole, ce critică anumite aspecte ale unei noi legi a cultelor¹⁵ și anumite aspecte legislative ce aveau în vedere sistarea orelor de religie în clasele a III-a și a IV-a a școlilor profesionale,¹⁶ relevă și ele preocuparea serioasă a episcopiei în legătură cu aceste subiecte, în vreme ce, cel dedicat creșterii copiilor de mai-sus pomenitul părinte (care pornește de la exegeza parabolei fiului risipitor),¹⁷ în cadrul căreia insistă asupra importanței educației primite în familie¹⁸ într-un mod în care o făcuse cu câteva decenii înainte doar pedagogul Vasile Borgovan,¹⁹ reliefează interesul aparte al reprezentanților mediului teologic ortodox clujean pentru morală familiei și valorile ei perene.

Catehizarea tinerilor și a credincioșilor în general, reprezenta un deziderat, iar Sfânta Scriptură constituia un instrument indispensabil acestei activități. De aceea, în paginile unui articol, un teolog se revolta asupra faptului că Biserica Ortodoxă nu a luat suficiente măsuri pentru a oferi cititorilor accesul la această carte aparte²⁰ și propunea ca soluție în combaterea unor patimi precum alcoolismul care, semnalate atât în spațiul transilvănean, cât și în Regatul României ca probleme importante încă din secolul al XIX-lea, vor cunoaște o creștere de-a dreptul explozivă în timpul primei conflagrații mondiale, și vor rămâne o plagă importantă

¹³ Cf. ***, "Societatea Femeilor Ortodoxe Române în Gherla", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 7, p. 2.

¹⁴ ***, "Școala de cântăreți bisericești", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 6, p. 4-5.

¹⁵ D. A., "Noua lege a cultelor", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 7, p. 1-2.

¹⁶ Un preot-catihet, "Sistarea orelor de religiune în cl. III-V a școalelor profesionale", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 6, p. 6.

¹⁷ Ioan Vască, "Creșterea copiilor", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 6, p. 3-4.

¹⁸ În plus, un fapt destul de neobișnuit pentru acea vreme, părintele nu este adeptul asprimii și ține să evidențieze faptul că blândețea trebuie să-și aibă locul ei de cinste în procesul educațional: "*Pilde de felul acesta arată că sufletele cele mai tari se îmblânzesc nu atât prin asprime sau fierbințeala bățăilor, ci mai ales prin căldura blândă a iubirii. Sufletul copilului e asemenea instrumentului de muzică, pe care muzicantul îl poate mânui după bunul său plac: are și el strunele lui, dintre care unele trebuie lăsate mai slabe, iar altele mai întinse. De aceea, orice cuvânt al părinților trebuie să fie rostit cu băgare de seamă; cine va semăna neghină, neghină va culege*". *Ibidem*, p. 3.

¹⁹ Vasile Gr. Borgovanu, *Ionel-Educațiunea unui bun copil. Carte pentru părinți și alți educatori. Principiile morale și creștinești, de care trebuie să se conducă părinții în educarea copiilor lor*, Gherla, Tipografia Diecezană, 1901, p. 8. Cf. Grigore Pletosu, „*Ionel. Educațiunea unui bun copil. Carte pentru părinți și alți educatori. Principiile morale și creștinesci de care trebuie să se conducă părinții în educațiunea copiilor lor*, de V. Gr. Borgovanu, profesor de filosofie și pedagogie. București-Gherla, 1901”, în *Transilvania*, XXXIII (1902), nr. 5, p. 166-172.

²⁰ "*În direcția aceasta, din partea bisericii nu s-a lucrat aproape nimic. Biblia oficială, a sf[ântului] Sinod este o carte atât de rară, încât chiar în școlile în care se crește clerul de mâine lipsește. În librăriile noastre găsești tot ce vrei, începând cu romanele distrugătoare de suflete, până la cărțile de știință, însă nu și o Biblie. Se cheltuiesc în țara noastră milioane peste milioane, pentru lucruri de mai puțină importanță, de ce nu s-ar găsi și fondurile necesare pentru tipărirea unei ediții oficiale a Sf[înte]i Scripturi, care, cu un preț mai redus, să poată fi împărțită prin satele noastre? De câte inconveniente de ordin social am fi scutiți?*". M., "Biblia în satele noastre", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 6, p. 1.

Aspects about Education, Morals and Family in Renașterea Magazine from Cluj, in the Year 1928, Astra Salvensis, V (2017), no. 9, p. 153-159

a societății și în perioada interbelică.²¹ De aceea, propunea acest autor ca viciul, ce apărea, în opinia lui, din lipsă de ocupație la țărani, dezvoltându-se cu precădere în timpul iernii, să fie combătută prin creșterea apetenței lor înspre lectura *Scripturii*: "*Beția nu pentru toți care beau este o patimă, ci în cele mai multe cazuri este un obicei învățat de țăranul nostru lipsit de ocupație, în serile de iarnă. Crășma în duboarea ei axfisiantă îi atrage pe toți. Societatea și palavrele alungă plăciseala. S-a încercat în unele locuri a da ocupații țăranilor în timpul liber, și drept rezultat, crășma s-a golit. Să trezim dorul lui pentru carte și să-i punem Sfânta Scriptură în mână și efectul nu va întârzi*".²²

Mediatizarea unor evenimente culturale, precum traducerea *Bibliei*, se constituie și ea într-un prilej de a vorbi despre aspectele enunțate mai sus. Transcriind un interviu al lui Sandu Tudor cu părintele Gala Galaction, realizat cu prilejul traducerii *Noului Testament* de către acesta,²³ editorii vor surprinde părerea acestuia cu privire la importanța acestei cărți care, în opinia lui, va contribui la corectarea unor vicii sau probleme sufletești ale cititorilor,²⁴ reliefând astăzi importanța ei atât pentru familie, cât și pentru morala creștină în general.

Familia și importanța ei pentru viața creștină vor constitui, pe toată durata anului avut în vedere, un subiect de investigație interesant pentru periodicul cercetat. El va fi investigat atât de Societatea Femeilor Ortodoxe din Cluj, care vor organiza mai multe conferințe în acest sens,²⁵ cât și de părintele Ioan Vască. Dânsul va pune atât viața de familie, cât și cea a întregii obști creștine, văzută ca o familie *in-macro*, în corelație, într-o exegeză la parabola vindecării slăbănogului, arătând cât de importantă este suferința în crearea unei puternice coeziuni între membrii lor.²⁶ Continuând ideea lui, un teolog ce se va semna doar cu inițiala "M.", a cărui identitate o cunoaștem, însă, din paginile altor articole, fapt ce ne face să afirmăm că e vorba de părintele Liviu Galaction Munteanu,²⁷ va vorbi despre menirea fiecărui român, dându-i o frumoasă tentă comunitar-morală: "*Menirea fiecărui bun român este de a mișca societatea actuală, atât de puțin primitoare față de adevărurile morale, s-o*

²¹ Cu privire la acest aspect, a se vedea: Iuliu-Marius Morariu, "Problema alcoolismului și consecințele ei reflectată în paginile *Buletinului eugenic și biopolitic* din anul 1927", în *Pisanii Sângeorzene*, IV (2015), nr. 6 (34), p. 54-59; Iuliu-Marius Morariu, "Imaginea Primului Război Mondial reflectată în paginile revistei *Cultura creștină*", în Anamaria Macavei, Roxana Dorina Pop (coord.), *Imaginea în istorie. Tipologii în societatea de ieri și de azi*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2014, p. 443-456.

²² M., "Biblia în satele noastre", p. 2.

²³ ***, "Vom avea întreagă Biblie tradusă din nou?", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 6, p. 5-6.

²⁴ "O bună parte din deformitățile sufletești pe care le înșușăiează generația tânără de azi, va pieri atunci când citirea Sfintei Scripturi va ajunge o deprindere națională. Din nefericire, însemnătatea Bibliei, atât de clar înțeleasă de toate popoarele civilizate, la noi e nesocotită cu desăvârșire". *Ibidem*, p. 5.

²⁵ ***, "Problema vieții creștine", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 10, p. 5.

²⁶ "Toată fericirea pământescă nu se poate cumveni cu suferințele bolnavului. Dă-i totul, dar nu-i lua durerea, și-i va părea că a pierdut jumătate de lume. Așterne-i saltele de mătase, și el va ofta și se va tângu. Pe când cel nevoiaș dintre oameni, dar deplin sănătos, va dormi în tihnă pe cel mai vărtos așternut. Umplesă-i bolnavului masa cu cele mai alese mâncăruri și băuturi, el și le va lăsa neatînse. Înconjoară-l cu strălucirea și podoaba regiilor, el va privi cu nepăsare peste tot aurul, purpura și podoaba împărătească". Ioan Vască, "Îngrijirea bolnavilor", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 10, p. 4.

²⁷ De altfel, înspre finele anului, se va semna "Muntean", pentru ca ulterior, în anii următori să se semneze "L. G. M.", "Liviu Munteanu", sau "Liviu Galaction Munteanu". Cf. Muntean, "Învieră fiecei lui Iair", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 43, p. 4-7.

*galvanizeze din punct de vedere etic, s-o mântuiescă din rigiditatea spirituală atât de nenaturală. Menire care revine fără îndoială, în primul rând Bisericii!*²⁸

Deși, începând cu luna martie, revista va cunoaște o substanțială creștere a articolelor ce alimentau polemicile cu Biserica Greco-Catolică, fapt datorat atât dezbatărilor aprinse cu privire la Concordat, cât și celor despre Legea Cultelor,²⁹ sau articole dedicate fenomenului sectar, aflat în creștere în epocă,³⁰ în paginile ei se vor regăsi totuși, și în numerele următoare, materiale dedicate subiectelor de morală sau privitoare la familie. Astfel, de exemplu, în seria de predici pe care o va publica cu regularitate, părintele Ioan Vască va vorbi despre cinstirea părinților și importanța ei ca factor de legătură în cadrul instituției familiale,³¹ despre universalitatea chemării mântuitoare și nepărtinirea iubirii lui Dumnezeu,³² marele deserviciu pe care îl aduce vieții creștine nesocotirea ajutorului dumnezeiesc,³³ orbirea sufletească și dedesubturile ei morale,³⁴ și alte teme similare, în vreme ce, părintele Nicolae

²⁸ M., "Spre o nouă viață", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 11, p. 1.

²⁹ Cf. I. P. "Blajul și legea cultelor-armele medievale ale prefăcătoriei", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 12, p. 1-2; ***, "Proiectul legii cultelor", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 12, p. 6; I. P. "Blajul și bizantinismul său-câteva noi fragmente ale prefăcătoriei medievale", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 13, p. 1-3; Nicolae Ivan, "Legea cultelor. Discursul P. S. Episcop Nicolae, rostit la Senat în ședința de Joi, 22 Martie a. c., la discuția generală a Legii Cultelor", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 14, p. 1-8; Un ortodox-unit, "Din tainele procesiunilor unite", în *Renașterea*, an VI, număr 16, 1928, p. 3; I. P., "O logică nouă religioasă-Naie-ionistă", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 17, p. 2-3; D. A. "Uniți catolici și uniți ortodocși-documente omenesti", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 19, p. 5; D. Antal, "Biserica, factor social ignorat de stat. Din prilejul Adunării eparhiale", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 20, p. 1-2; M. "Cine are urechi de auzit, să audă", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 21, p. 6; ***, "Legea pentru regimul general al cultelor", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 26, p. 4-6; ***, "Legea pentru regimul general al cultelor. Dispozițiuni finale", în *Renașterea*, VI, nr. 31, p. 5-6.

³⁰ Cf. V. Șpan, "Sectarismul", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 11, p. 6; V. Șpan, "Sectarismul (urmarea II)", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 12, p. 5; V. Șpan, "Sectarismul (urmarea III)", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 13, 1928, p. 6-7; Rep., "Sectari reînțorși la sânul Sf. Biserici", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 25, p. 2-3.

³¹ "Este oare legătură mai strânsă și mai scumpă decât aceea care împrenună inima copilului cu inima acelora care i-au dat tot ce au mai scump pe lume? Vor fi frumoase legăturile de iubire și prietenie care apropie om de om sau bărbat de femeie; însă anii, împrejurările, obiceiurile, nepotrivirea în vederi și vorbe, au zdruncinat una dintre legăturile de prietenie din viața omenească. Legătura dintre părinți și copii însă, nu se sfarmă așa lesne". Ioan Vască, "Cinstirea părinților", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 12, p. 2.

³² "Iisus pe toți câți au venit la El cu vreo durere sau amar în suflet, fie păgân sau vameș, cărturar sau farisen, bolnav sau păcătos, sărac sau bogat, i-a primit și nu i-a respins. El a ținut să convingă pe cei care se însufleteau de cuvintele Sale, că este și va fi pururea aproape de cei care pățimesc și suferă; că pretutindenea înțelege să aline durerea și să tămăduiască rana". Ioan Vască, "Ajutorul lui Dumnezeu", în *Renașterea*, an VI (1928), nr. 13, p. 4.

³³ "Câți nu sunt, care și-n zilele noastre, dacă nu din răutate, asemenea fariseilor fățarnici de odinioară, atunci cel puțin dintr-o ușurință nepermisă, trec cu vederea, sau chiar trag la îndoială, puterea ajutoare a Tatălui cereș, nesocotind roadele dobândite de pe urma acesteia? Și de unde oare acest păcat în cugetul omului?". Ioan Vască, "Nesocotirea ajutorului dumnezeiesc", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 18, p. 4.

³⁴ "Și cine sunt acești orbi cu sufletul? Oamenii ale căror cugete se lasă amăgite și înconjurte de ispite! Oamenii care zilnic cad, nenorocindu-se pentru păcatele lor! Căci dacă un om, într-o clipă de slăbiciune, de ispită, se apucă și pune mâna pe lucrul care nu-i al lui, și izbutind încearcă același lucru, același obicei pățimaș luni și ani de-a rândul, cu toate că știe că de va fi prins nu-i va fi ușor; oare un asemenea om când, în cele din urmă, totuși câte și trebu[i]e să-și ispăș[e]ască greu și cu rușine fapta sa, oare un asemenea om n-a fost orb cu mintea și cu inima? Se vedea doar din capul locului că odată aici va trebui să ajungă". Ioan Vască, "Orbia sufletească", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 20, p. 3.

Vasiu va propune principiile morale din primele veacuri ale creștinismului drept valori perene ale societăților tuturor timpurilor,³⁵ iar alți autori vor vorbi despre valențele morale ale credinței în înviere și roadele ei.³⁶

Și analiza ideilor unor filosofi sau istorici va constitui pentru redactorii periodicului bisericesc clujean un pretext pentru a vorbi despre importanța moralei, relația ei cu spațiul public, și relevanța familiei în dinamizarea ei. Astfel, într-un număr din luna mai, editorii vor analiza concepția lui Simion Mehedinți și cea a lui Nicolae Iorga cu privire la aceste aspecte.³⁷ Articole de acest fel, dimpreună cu cele dedicate unor probleme ce păstrează până astăzi un iz de actualitate, privitoare la predarea religiei în școli,³⁸ vor constitui o secțiune aparte, a curiozităților, care, în ciuda frecvenței iregulate și a rarității, pe alocuri, a materialelor, nu va lipsi totuși din revista "Renașterea" în anul investigat.

După o pauză de câteva luni, în care, cel mai probabil din pricina responsabilităților multiple pe care le va avea, părintele Ioan Vască nu va mai publica cuvinte de învățătură, părintele Liviu Galaction Muntean va fi cel care va prelua parțial atribuțiile lui, publicând aici o meditație în care vorbea despre demonizatul din ținutul Gadarenilor (Marcu 5, 1-10; Matei 8, 28-24; Luca 8, 26-39), și insistând asupra complexității fenomenului posedării omului de către diavol, care vine tot ca urmare a păcatului, și implicit a unei moralități îndoielnice: *"În câteva trăsături puternice, Evangheliile ne înfățișează tabloul pe care-l reprezintă un om nenorocit, stăpânit de durerile rele. În întregime este îngenunchiat puterii demonice. Nu suferă nici o haină pe sine. Strigă și se schingiuiește. Are o putere nenaturală, însă nu o putere nobilă, condusă de rațiune, ci una care caută să distrugă totul. Putere demonică, care-l alungă din mijlocul societății omenesci, izolându-l în locuri pustii, în tovărășia mormintelor. Acest om are înfățișarea unui bolnav spiritual, însă nu fiindcă organele corporale prin care lucrează spiritul ar fi fost într-adevăr bolnave, ci fiindcă dubul rău s-a înstăpânit cu desăvârșire asupra acestor organe, folosindu-le după bunul plac. Cât de înspăimântător și dezgustător își desfășoară în acest caz iadul puterea de stăpânire asupra oamenilor!"*³⁹

Va continua această rubrică omiletică vorbind despre vindecarea slăbănogului din Capernaum,⁴⁰ umblarea lui Iisus pe mare,⁴¹ învierea fiicei lui Iair⁴²

³⁵ Nicolae Vasiu, "Principiile morale din primele veacuri ale creștinismului", în *Renașterea*, an VI, număr 16, 1928, pp. 5-6. Lucrarea va cunoaște, apoi, în numărul următor al revistei, un material semnat de către Teodor Ciuruș, complementar ei. Cf. Teodor Ciuruș, "Rolul creștinismului în trecut și astăzi", în *Renașterea*, an VI, număr 17, 1928, pp. 4-6.

³⁶ "Dacă adevărul privitor la învierea morților are un rol atât de important în planul mântuirii neamului omenesc, tot pe atât de important este și în efectul pe care-l exercitează asupra sufletului omenesc. Credința în conținutul lui revoluționează întreg sistemul învechit de a privi lumea și anume: să prețuim mai puțin moartea și să dăm mai multă atențiune corpului nostru, fiindcă are o înaltă menire. Privind mai deaproape toate laturile acestor singure două învățături, este de ajuns pentru a ne putea convinge de necesitatea alimentării necondiționate a credinței". M. "Binecuvântatele roade ale credinței în înviere (II)", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 18, p. 6.

³⁷ ***, "Morală și politică", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 19, 1928, p. 6.

³⁸ M. "Religia în nou a programă analitică a învățământului secundar", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 23, p. 2-3.

³⁹ M., "Demonizatul din ținutul Gadarenilor", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 27, p. 3.

⁴⁰ M., "Vindecarea slăbănogului din Capernaum", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 28, p. 3.

⁴¹ M., "Isus umblă pe mare", în *Renașterea*, VI (1928), nr. 31, p. 2-4.

sau tumultoasa relație dintre bogatul nemilostiv și săracul Lazăr.⁴³ Demersurile sale omiletice privitoare la morală și importanța practicării ei în cadrul ecleziastic și cel familial vor fi completate de autori precum părintele Victor Susa, care va publica un frumos text despre fericire,⁴⁴ de cea a preotului Eugen Nicolaescu dedicată colaborării dintre familie și școală în procesul educației morale a tinerilor, segmentată în două părți,⁴⁵ și de eseul preotesei Viorica Fofeldea, despre calitățile familiei preotului și importanța lor.⁴⁶

Analizând materialele publicate în acest an în paginile periodicului investigat, observăm dinamica lor tematică și constanța preocupărilor redactorilor pentru chestiuni privitoare la teologia morală și, în special, la morala familie. Probleme, precum alcoolismul sau desfrânarea, ale căror rădăcini trebuie căutate adânc în istorie și care cunoscuseră o creștere în timpul războiului și, în perioada avută în vedere, deși erau în scădere, reprezentau totuși o plagă a societății românești ardelenne și implicit, a Ortodoxiei, fapt ce-i va determina pe preoții colaboratori ai revistei să se aplece asupra lor și să caute identificarea unor soluții pragmatice în lectura *Scripturii*, catehizare, educație și încurajarea colaborării dintre familie și școală în cadrul procesului educațional. Investigarea și reliefaarea acestor aspecte și a eforturilor preoților autori de articole și studii se constituie deopotrivă într-o recunoaștere a valorii articolelor lor, și într-o investigație ce relevă faptul că anumite probleme ale societății noastre existau și atunci fapt pentru care, unele dintre soluțiile lor ar trebui căutate în demersurile întreprinse de către clericii din acele vremuri.

⁴² Muntean, "Învieria ficei lui Iair", p. 4-7.

⁴³ Muntean, "Bogatul desfrânat și sărmanul Lazăr", în *Renășterea*, VI (1928), nr. 44, p. 4-6.

⁴⁴ Victor Susa, "Unde găsim fericirea?", în *Renășterea*, VI (1928), nr. 29, p. 1-2.

⁴⁵ Eugen Nicolaescu, "Colaborarea dintre familie și școală cu privire la educația morală", în *Renășterea*, VI (1928), nr. 35, p. 2-4; Eugen Nicolescu, "Colaborarea dintre familie și școală cu privire la educația morală (II)", în *Renășterea*, VI (1928), nr. 36, p. 5-6.

⁴⁶ Viorica Fofeldea, "Rolul calităților familiei preotului", în *Renășterea*, VI (1928), nr. 41, p. 4-5.

Aspects about Education, Morals and Family in Renașterea Magazine from Cluj, in the Year 1928, Astra Sahensis, V (2017), no. 9, p. 153-159